

Сутнісні (якісні) характеристики права зумовлені ідеологією справедливості, свободи, рівності (ідеї права).

Змістом права виступає єдність верховенства права у правотворчій та правозастосовній діяльності. Іншими словами, — єдність писаного і неписаного права. Форма права — право поряд із законодавством (одна із форм) включає і інші соціальні регулятори (форми): мораль, звичаї, традиції тощо.

З метою реалізації конституційних змін щодо правосуддя Парламент 13 липня 2017 року ухвалив нову редакцію Закону «Про Конституційний Суд України». Основна мета роботи нового Конституційного Суду України — реальний захист прав та свобод людини й громадянина, верховенства права та верховенства закону. До новачій, запроваджених нормативно-правовим актом, належить те, що звернення до КСУ тепер мають три форми: конституційне звернення, конституційне подання та конституційна скарга.

Завдяки даному закону створені реальні, а не формальні умови для реалізації гарантованого Конституцією права кожного громадянина — права на конституційну скаргу. Завдяки судовій реформі тепер кожен може звернутися до КСУ зі скаргою, якщо застосований при винесенні остаточного судового рішення закон суперечить Конституції. Якщо Конституційний Суд визнає такий закон неконституційним, то це буде підставою для перегляду справи.

Завдяки судовій реформі КСУ був відокремлений від судової системи, щоб займатись виключно питаннями конституційного контролю. Тому з його компетенції прибрати завдання тлумачити закони, тепер цим займатиметься судова практика.

Отже, Конституційна реформа в Україні набирає обертів, вже дуже багато зроблено, і ще дуже багато залишається доопрацювати та вдосконалити.

Але очевидним є те, що дана реформа є поступовим наближенням українського законодавства до європейських стандартів. І завдяки цій реформі Конституційний Суд України матиме змогу належним чином забезпечувати дотримання принципу верховенства права в нашій державі.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент, завідувач кафедри правосуддя ЧНУ імені Юрія Федьковича О. В. Щербанюк.

Кушніренко Олександр Георгійович
НІОУ імені Ярослава Мудрого,
к. ю. н., доцент кафедри
конституційного права України

ДО ПИТАННЯ ЗАСАД КОНСТИТУЦІЙНОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

В історії політико-правової думки та юридичної практики, в звичаєвому праві, а також в племінних світоглядах різних народів склалися кілька різноманітних підходів до проблеми правового статусу особи і прав людини.

Ліберальна (західна) концепція прав людини виходить із природних, невідчужуваних прав людини і закріплення в законодавстві таких умов, які забезпечують вільний розвиток особистості. Акцент робиться на тій групі прав, які забезпечують автономію людині. В той же час в багатьох країнах, що розвиваються, а також капіталістичних державах мають місце широке закріплення соціально-екологічних прав. Обмеження, які покладаються на людину при здійсненні нею прав, головним чином пов'язані з припиненням зловживання правами, а також з питаннями забезпечення суспільної моралі, публічного порядку, запобігання насильству, а також правами інших людей. Конституційні обов'язки формулюються в дуже обмеженому вигляді й кількості, а то й зовсім не згадуються в конституціях. В якійсь мірі це індивідуалістична модель правового статусу людини і вона має місце в розвинутих державах, в багатьох державах, що розвиваються.

Коллективістський підхід — він пов'язаний з марксистсько-ленінською концепцією і своє закріплення отримав в колишніх соціалістичних державах, а на сьогодні — в конституціях Китаю, В'єтнама, КНДР. Він ґрунтується на домінуванні суспільства, класу, об'єднання тощо, по відношенню до особи, до обмеження її прав суспільними інтересами. Головними вважається соціально-економічні права (на освіту, охорону здоров'я, на працю, на житло і т. ін.). В конституціях закріплюється широкий перелік обов'язків громадян перед державою і суспільством. Досить чисельними є і обмеження прав людини, які визначаються не межами прав інших людей, а інтересами суспільства й держави, інколи установами правлячої партії, ідеологічними догмами.

Третій підхід до конституційного статусу особи пов'язаний із традиційним мусульман-

ським правом. В сучасних конституціях мусульманських держав містяться норми про рівність по шариату, що мусульманське право є джерелом законодавства. В конституціях містяться, наприклад, норми про рівність прав жінок і чоловіків, але умови про рівність по шариату тягнуть за собою позбавлення жінок ряду політичних, громадянських та інших прав. Конституція Саудівської Аравії правом на працю жінок взагалі не наділяє.

Згідно із мусульманським правом людина не вільна розпоряджатися собою, а її дії визначені Аллахом. В правовому регулюванні домінують не права, а обов'язки перед Аллахом, перед громадою правовірних мусульман. Виконання молитви в певний час є не тільки морально-релігійним, але і правовим обов'язком. Обмеження в правах людини також базуються насамперед на релігійних канонах.

Нарешті, свій підхід до правового статусу особи склався в звичаєвому праві. На сьогодні в тому чи іншому обсязі він зберігається в різних племенах Тропічної Африки, Океанії, а деякі його елементи зустрічаються і в Латинській Америці, а також в Азії. Суть його полягає в тому, що права людини реалізуються колективно і в колективі, і більш важливих прав, які б людина могла реалізувати поза племенем не існує. Навіть глибоко особисті питання, наприклад, питання шлюбу, вирішуються за участю вождів племені, а самі права можуть бути реалізовані лише в межах племені.

Слід зазначити, що такий підхід не отримав чіткого закріплення в конституційному законодавстві. Більше того, конституції країн Океанії та Тропічної Африки містять приблизно той же перелік прав і свобод особи, які властиві світовій спільноті. І все ж в деяких конституціях і законодавстві можна спостерігати такий підхід. Це знаходить свій прояв в конституційному регулюванні палат і рад вождів в таких країнах як Ботсвана, Соломонові Острови та ін., в нормах конституцій і законів про права племен індіанців та інших аборигенів (Бразилія та ін.), в порядку, згідно із яким в Західному Самоа голова великої сім'ї (айчи) на виборах голосує за членів своєї сім'ї та ін.

Незважаючи на існування різноманітних підходів чи їх елементів в конституційному розвитку всіх країн з питань конституційно-правового статусу особи можна спостерігати процес уніфікації. Вирішальну роль в цьому штаті зіграли прийняті ООН міжнародні акти з прав людини, зокрема Загальна декларація прав людини 1948 р.

Слід зауважити, що фундаментальне значення для характеристики конституційного статусу

людини мають положення конституцій, які закріплюють свободу і рівність. Ці положення включені практично в усі конституції. Так, згідно зі ст. 21 Конституції України «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах».

В ряді конституцій пострадянських країн, сама людина чи її життя, свобода, честь і гідність визнаються найвищими цінностями (Вірменія, Білорусь, Грузія, Казахстан, Молдова, Росія, Туркменістан, Узбекистан і Україна).

Таким чином можна зазначити, що на початку ХХІ сторіччя в різних державах світу продовжують існувати різні правові підходи в сфері конституційного статусу людини та громадянина, що є природним і свідчить про неможливість проведення уніфікації цього важливого конституційно-правового інституту.

Летнянчин Любомир Іванович
 НЮУ імені Ярослава Мудрого,
 к. ю. н., доцент кафедри
 конституційного права України

ПРЯМА ДІЯ НОРМ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ: ВІД ПРИНЦИПУ – ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Згідно з частиною третьою статті 8 Основного Закону України норми Конституції України є нормами прямої дії, відповідно звернення до суду за захистом своїх конституційних прав і свобод безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Цей фундаментальний принцип ліберально-демократичної конституції вперше запроваджений із прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України усе ще залишається мало дослідженим і дискусійним в науці конституційного права України та проблемним у практичній реалізації. Резонанс, що був викликаний несподіваною пасивністю, бездіяльністю Конституційного Суду України, який близько року з дня набрання чинності змін до Конституції України щодо правосуддя так і не розглянув жодної конституційної скарги, посилаючись на відсутність нового закону про Конституційний